

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи та розвитку

 С.М. Кваша

« 06 » 05 2022 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради факультету захисту
рослин, біотехнологій та екології
протокол № 9 від « 28 » квітня 2022 р.

Декан факультету

 Ю.В. Коломієць

на засіданні кафедри екології агросфери та
екологічного контролю

протокол № 3 від « 14 » квітня 2022 р.

Завідувач кафедри

 О.І. Наумовська

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий) рівень

Галузь знань – 10 Природничі науки

Спеціальність – 101 «Екологія»

Освітньо-наукова програма – ЕКОЛОГІЯ

Гарант ОНП – Н.А. Макаренко

Розробник: к.с.-г.н., доцент Паламарчук С.П.,

кафедра екології агросфери та екологічного контролю

Київ – 2022

1. Опис навчальної дисципліни

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь		
Галузь знань	10 Природничі науки	
Освітньо-науковий рівень	третій	
Освітній ступінь	доктор філософії	
Спеціальність	101 «Екологія»	
Освітньо-наукова програма	Екологія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	не передбачено	
Курсовий проект (робота)	не передбачено	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної, вечірньої та заочної форми навчання		
	денна, вечірня форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	2
Семестр	4	4
Лекційні заняття	20	20
Практичні, семінарські заняття	30	30
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	100	100
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	5	5

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Оцінка впливу на довкілля сільськогосподарської діяльності» формує у здобувачів знання щодо процесу проектування і проведення екологічної оцінки та набуття навиків практичної роботи, оволодіння прийомами і методами оцінки впливу щодо діяльності об'єктів агросфери; набуття навиків використання картографічних методів для екологічного обґрунтування господарської діяльності; ознайомлення з нормативною, законодавчою та правовою базою екологічної оцінки, ознайомлення з нормативами стану природного середовища.

Предметом дисципліни «Оцінка впливу на довкілля сільськогосподарської діяльності» є оволодіння знаннями і навичками теоретичних основ екологічної експертології та законодавства України в галузі екологічної оцінки які необхідні для усвідомлення екологічної політики держави, врахування екологічних пріоритетів при здійсненні виробничої діяльності, науково-обґрунтованого проведення еколого-експертних робіт.

У результаті вивчення дисципліни здобувач повинен:

з н а т и:

- законодавчу, нормативно-правову бази щодо процедури проведення, складання звіту з ОВД, основні етапи проведення питань екологічної оцінки стратегій, планів і програм розвитку задля подальшого їх використання в практичній фаховій діяльності;

- наслідки планованої діяльності для довкілля, в тому числі наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів;

- принципи, форми та механізми проведення екологічної оцінки в Україні на прикладі європейської моделі оцінки впливу на довкілля.

в м і т и:

- передбачати наслідки екологічних загроз небезпечних для всіх видів діяльності;

- володіти навичками оцінки інформації про можливі екологічні ризики;

- володіти навичками та інструментами попередження негативного впливу на довкілля;

- володіти навичками аналізу і оцінки впливу стратегій, планів і програм розвитку на довкілля;

- вирішувати прикладні наукові та технічні завдання в галузі геодезії та землеустрою;

- організовувати природоохоронну діяльність, розробляти стратегію розвитку землекористування.

Основними **компетентностями**, якими повинен володіти здобувач після вивчення дисципліни, є:

ЗК01. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового та загальнокультурного світогляду, що стосуються екології, охорони довкілля і раціонального природокористування із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК03. Здатність виконувати оригінальні дослідження процесів і явищ в екосистемах різного рівня організації, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері екології, охорони довкілля та природокористування, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень за використання сучасних наукових методів.

СК06. Здатність застосовувати сучасні методичні підходи для дослідження навколишнього природного середовища та оцінювання впливу окремих видів діяльності на стан його окремих компонентів, електронні інформаційні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності, зокрема для моделювання процесів та прийняття оптимальних рішень у сфері екології, охорони природи та раціонального природокористування.

Програмні результати вивчення дисципліни:

ПРН01. Розуміти основні концепції, теоретичні і практичні проблеми, історію розвитку та сучасного стану наукових знань з екології, охорони довкілля та природокористування; формулювати і перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази (результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та комп'ютерного моделювання) з метою розв'язання значущих наукових та науково-прикладних проблем екології.

ПРН06. Мати сучасні концептуальні знання та високий методологічний рівень у сфері екології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень.

3. Програма і структура навчальної дисципліни

Тема 1. Основні принципи та законодавчі підстави здійснення екологічної оцінки впливу на довкілля в Україні.

Нормативно-законодавча база: Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». Закони України «Про природно-заповідний фонд України», «Про тваринний світ», «Про охорону рослин», «Про Червону книгу України». Лісовий кодекс України, Водний кодекс України, Земельний кодекс України.

Основні переваги європейської моделі оцінки впливу на довкілля. Відповідність політичним, програмним та правовим зобов'язанням у сфері інтеграції до ЄС. Розроблена та випробувана процедура оцінки впливу на довкілля, що не має дозвільного характеру (Директива 85/337/ЄЕС та 2001/42/ЄС). Чинні програмні документи у сфері охорони довкілля. Міжнародно-правові зобов'язання України у сфері оцінки впливу на довкілля.

Тема 2. Особливості та основні вимоги державного законодавства та директиви ЄС щодо проведення оцінки впливу. Гласність оцінки впливу на довкілля, громадські слухання.

Значення ОВД в системі державного регулювання господарської діяльності та охорони довкілля. Українська модель оцінки впливу на довкілля: державна екологічна експертиза та ОВНС. Впровадження окремих механізмів в рамках чинних містобудівних процедур. Впровадження європейської моделі оцінки впливу на довкілля як цілісної та загальноприйнятої системи. Основні переваги європейської моделі оцінки впливу на довкілля. Спроможність забезпечити виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сферах оцінки впливу на довкілля та участі громадськості.

Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля. Оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, інформація про висновок з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності. Громадське обговорення у процесі оцінки впливу на довкілля з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності.

Тема 3. Правопорушення у сфері оцінки впливу на довкілля. Відповідальність за порушення законодавства про оцінку впливу на довкілля.

Порушення процедури здійснення оцінки впливу на довкілля. Безпідставне та необґрунтоване неврахування чи неналежне врахування результатів участі громадськості. Інші можливі порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля, які є підставами для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності в судовому порядку. Основні закони та статті щодо правопорушення у сфері оцінки впливу на довкілля. Відповідальність в порушенні законодавства про оцінку впливу на довкілля, її види: дисциплінарна, адміністративна, цивільна, кримінальна. Закони України

де висвітлені та встановлена відповідальність за інші правопорушення у сфері оцінки впливу на довкілля.

Тема 4. Оцінка транскордонного впливу на довкілля. Процедура здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля.

Планована діяльність, яка може мати значний негативний транскордонний вплив на довкілля. Які об'єкти підлягають оцінці транскордонного впливу на довкілля відповідно до міжнародних договорів України. Розгляд рішення про провадження такої планованої діяльності. Якими шляхами здійснюється оцінка транскордонного впливу на довкілля. При розгляді та визначенні можливого значного негативного транскордонного впливу на довкілля які основні ключові статті беруться до уваги за масштабами планованої діяльності. Розгляд можливих наслідків. Рішення про здійснення транскордонної оцінки впливу на довкілля якими нормативними документами регламентується.

Тема 5. Нормативно-методичне забезпечення та етапи підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля. Звіт з оцінки впливу на довкілля.

Які основні розділи включає в себе звіт з оцінки впливу на довкілля. Етапи підготовки Звіту. Попереднє планування методів збору та аналізу інформації, вибір джерел інформації та фахівців, що будуть залучені до досліджень у в подальшому складанні звіту. Вибір джерел інформації та залучення фахівців, методів і методик виконання досліджень, які необхідні для включення у звіт. Структурні частини Звіту. Опис місця провадження планованої діяльності. Рекомендований перелік цифрових геопросторових даних. Цілі планованої діяльності. Оформлення опису основних характеристик планованої діяльності (зокрема виробничих процесів), виду і кількості матеріалів та природних ресурсів, які планується використовувати.

Тема 6. Стратегічна екологічна оцінка основні етапи проведення.

Визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки. Складання звіту про стратегічну екологічну оцінку. Проведення громадського обговорення, консультацій та врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій. Врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку. Консультацій та результатів громадського обговорення. Формати проведення СЕО. Чинники які є ключовими під час проведення СЕО. Алгоритм дій, які рекомендовано для проведення СЕО. Досвід проведення СЕО стратегій розвитку в українських містах. Що таке СЕО і які переваги вона забезпечує для міст, регіонів, держави.

Тема 7. Оцінювання екологічних ризиків виробничої діяльності об'єктів.

Проблеми забруднення навколишнього середовища та природних ресурсів та нераціонального природокористування. Кількісні значення інтегральних оцінок загроз, що характеризують екологічну безпеку України для кожного із регіонів України. Інтегральний показник екологічної небезпеки, його ранжирування регіонів України за рівнем безпеки. Оцінка ризику антропогенного впливу на безпеку людини та довкілля. Оцінка ризику

природно-техногенної безпеки: оцінки шкоди, завданої життю та здоров'ю людини і матеріальні збитки.

Структура навчальної дисципліни
повного терміну денної, вечірньої та заочної форми навчання

Назва теми	Кількість годин			
	всього	лекції	практичні	самостійна робота
Тема 1. Основні принципи та законодавчі підстави здійснення екологічної оцінки впливу на довкілля в Україні.	16	2	4	10
Тема 2. Особливості та основні вимоги державного законодавства та директиви ЄС щодо проведення оцінки впливу. Гласність оцінки впливу на довкілля, громадські слухання.	30	4	6	20
Тема 3. Правопорушення у сфері оцінки впливу на довкілля. Відповідальність за порушення законодавства про оцінку впливу на довкілля.	30	4	6	20
Тема 4. Оцінка транскордонного впливу на довкілля. Процедура здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля.	16	2	4	10
Тема 5. Нормативно-методичне забезпечення та етапи підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля. Звіт з оцінки впливу на довкілля.	14	2	2	10
Тема 6. Стратегічна екологічна оцінка основні етапи проведення.	14	2	2	10
Тема 7. Оцінювання екологічних ризиків виробничої діяльності об'єктів.	30	4	6	20
Усього годин	150	20	30	100

4. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Принципи та значення екологічної оцінки у вирішенні екологічної політики держави.	4
2	Аналіз плану проведення консультацій з органами влади та громадськістю. Визначити з якими органами влади слід проводити консультації і на яких етапах доцільно проводити консультації із громадськістю.	6
3	Аналіз екологічної оцінки водних ресурсів. Оцінка за видами та кількістю очікуваних відходів, викидів (скидів), забруднення води.	6
4	Аналіз екологічної оцінки атмосферного повітря та земельних ресурсів. Процедура проведення екологічної оцінки за додержанням вимог законодавчої та нормативно-правової бази, опис факторів довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності.	4
5	Аналіз екологічної оцінки лісових ресурсів. Процедура екологічної оцінки за додержанням вимог законодавства про охорону і збереження лісових ресурсів.	2
6	Аналіз екологічної оцінки природно-заповідного фонду. Здійснення процедури оцінки впливу на довкілля до прийняття рішення про затвердження матеріалів лісовпорядкування.	2
7	Процедура проведення опису очікуваного значного негативного впливу діяльності на довкілля, що зумовлено вразливістю проекту до ризиків надзвичайних ситуацій, заходів запобігання чи пом'якшення впливу надзвичайних ситуацій на довкілля та заходів реагування на надзвичайні ситуації.	6
Разом		30

5. Контрольні питання для визначення рівня засвоєння знань здобувачами:

1. Що передбачає процедура оцінки впливу на довкілля?
2. Зміст і суб'єкти оцінки впливу на довкілля.
3. Які сфери застосування оцінки впливу на довкілля.
4. Що таке гласність оцінки впливу на довкілля.
5. Як відбувається інформування громадськості щодо процесу оцінки впливу на довкілля.
6. Назвіть основні етапи формування природоохоронного законодавства ЄС.
7. Як відбувається намір проводити плановану діяльність та оцінку її впливу на довкілля?
8. З яких основних розділів складається Звіт з оцінки впливу на довкілля?
9. Хто повинен забезпечити підготовку звіту з оцінки впливу на довкілля і несе відповідальність за достовірність наведеної у звіті інформації згідно з законодавством?
10. В чому полягає процес євроінтеграції України?

11. Звіт з оцінки впливу на довкілля, які включає етапи?
12. Як потрібно подати оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля?
13. В чому полягає концепція реформування системи державного контролю у сфері охорони природного середовища.
14. З якою метою проводиться громадське обговорення?
15. Яку інформацію повинно містити оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля?
16. Які є категорії земель за основним цільовим призначенням?
17. Дайте характеристику землям сільськогосподарського призначення.
18. Асиміляційний потенціал довкілля і його економічна оцінка.
19. Український досвід впровадження СЕО та ОВД.
20. Теорія виснаження природних ресурсів.
21. Особливості акумуляції прибутків при експлуатації природних ресурсів.
22. Еколого-економічні проблеми реабілітації територій інтенсивного використання надр.
23. Проблеми державного управління використання природних ресурсів і охорони довкілля.
24. Проблеми економіки не відновлюваних (мінерально-сировинних) ресурсів.
25. Економіка відновлюваних ресурсів (на прикладі земельних і рибних ресурсів).
26. Дайте характеристику нормативам якісного стану ґрунтів
27. Дайте характеристику нормативам показників деградації земель та ґрунтів
28. Які принципи державної політики у сфері охорони земель?
29. Які вимоги до власників і землекористувачів, у тому числі орендарів, земельних ділянок при здійсненні господарської діяльності?
30. Які землі належать до земель водного фонду?
31. Які органи здійснюють державне управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів?
32. В чому проявляється фізичне забруднення поверхневих вод?
33. В чому проявляється хімічне забруднення поверхневих вод?
34. Критерії оцінки якості поверхневих вод
35. Яку відповідальність несуть особи, винні у порушенні водного законодавства?
36. Назвіть забруднюючі речовини, скидання яких у водні об'єкти нормується
37. Критерії санітарно-гігієнічної оцінки якості атмосферного повітря
38. Негативні наслідки забруднення атмосфери
39. Які вам відомі нормативи в галузі охорони атмосферного повітря
40. Регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарних джерел
41. Що підлягає державному обліку в галузі охорони атмосферного повітря?

42. Як здійснюється ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря?
43. Територіальна диференціація природно-ресурсного потенціалу і ефективність природокористування України
44. Які методичні підходи проведення СЕО.
45. Які методичні підходи проведення ОВД.
46. Проведення консультацій із громадськістю щодо екологічних цілей.
47. Обговорення документації, збір і врахування пропозицій зацікавлених органів влади та громадськості.
48. Розробка документації із СЕО та передання її на затвердження.
49. Визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру.
50. Як проводити опис характеристик діяльності протягом виконання підготовчих і будівельних робіт?
51. Які особливості змісту розділів Звіту з ОВД?

6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовують пояснювально-ілюстративний та дослідницький методи з залученням нормативних, законодавчих документів, комп'ютерних програм з відповідним програмним забезпеченням, каталогів нормативних документів, Законів України тощо.

7. Форми і види контролю

Види і форми контролю регулюються Положенням про екзамен та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/polozh_ekzameni_zaliki_2020_dlya_saytu.pdf.

1. Усний і письмовий поточний контроль знань.
2. Формою самостійної роботи здобувача є вивчення спеціальної літератури та виконання індивідуальних завдань.
3. Екзамен.

Видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу змістового модуля вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Після проведення проміжних атестацій із змістових модулів і визначення їх рейтингових оцінок лектором дисципліни визначається рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної роботи R_{нр} (не більше 70 балів) за формулою:

$$R_{nr} = 0,7 \cdot (R^{(1)}_{зм} \cdot K^{(1)}_{зм} + \dots + R^{(n)}_{зм} \cdot K^{(n)}_{зм}) / K_{дис}, \text{ де}$$

$R^{(1)}_{зм}, \dots, R^{(n)}_{зм}$ – рейтингові оцінки із змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K^{(1)}_{зм}, \dots, K^{(n)}_{зм}$ – кількість кредитів Європейської кредитної трансфернонакопичувальної системи (ЄКТС) (або годин), передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{дис} = K^{(1)}_{зм} + \dots + K^{(n)}_{зм}$ – кількість кредитів ЄКТС (або годин), передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі.

На рейтинг з навчальної роботи можуть впливати рейтинг з додаткової роботи та рейтинг штрафний. Рейтинг з додаткової роботи додається до рейтингу з навчальної і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається здобувачам вищої освіти рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня їх знань з дисципліни. Рейтинг штрафний не перевищує 5 балів і віднімається від рейтингу з навчальної роботи.

Здобувач вищої освіти допускається до складання заліку з дисципліни, якщо з цієї дисципліни ним повністю виконані всі види робіт, передбачені робочим навчальним планом та робочою навчальною програмою, а його рейтинг з навчальної роботи з цієї дисципліни становить не менше, ніж 42 бали ($60 \text{ балів} \times 0,7 = 42 \text{ бали}$).

Здобувачі вищої освіти, які з навчальної роботи набрали 60 і більше балів, можуть не складати залік, але повинні з'явитись із заліковою книжкою на залік, де за своєю письмовою згодою (на бланку відповідей на білет) отримати залік "Автоматично", відповідно до набраної кількості балів, переведених у національні оцінки. Якщо здобувачі вищої освіти, які з навчальної роботи набрали 60 і більше балів, не з'явилися на залік, то екзаменатор у відомості обліку успішності навпроти їх прізвищ робить запис «не з'явився».

На заліку, що проводиться методом тестування, рейтинг здобувача вищої освіти з атестації $R_{ат}$ (не більше 30 балів) визначається за формулою

$$R_{ат} = K_{прав} / K_{заг} \cdot 30, \text{ де}$$

де $K_{прав}$ – кількість правильних елементів у бланку відповідей здобувача,

$K_{заг}$ – загальна кількість елементів у бланку еталонних відповідей.

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{дис}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи R_{nr} (до 70 балів):

$$R_{дис} = R_{nr} + R_{ат}.$$

Рейтинг здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни у балах переводиться у національні оцінки:

Рейтинг, бали
90-100

Оцінка національна
зараховано

74-89

60-73

0-59

не зараховано

8. Науково-методичне забезпечення

Науково-методичне забезпечення навчального процесу передбачає: науково-освітню програму, навчальні плани, підручники і навчальні посібники; монографії; інструктивно-методичні матеріали практичних занять; контрольні роботи; текстові варіанти тестів для поточного і підсумкового контролю, методичні матеріали для організації самостійної роботи здобувачів.

9. Рекомендована література

Основна література

1. Андрусевич А. О. Оцінка впливу на довкілля в Україні: вирішення проблеми по-європейськи. – РАЦ «Суспільство і довкілля». 2021.
2. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» (від 23.05.2017р.) // Урядовий кур'єр. № 127 від 12.07.2017.
3. Постанова КМУ «Про затвердження критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля». // Урядовий кур'єр. № 247 від 30.12.2017.
4. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядку ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля. // Урядовий кур'єр. № 244 від 27.12.2017.
5. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля. // Урядовий кур'єр. № 1 від 03.01.2018
6. Розпорядження КМУ «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС». Урядовий кур'єр. № 78 від 29.04.2015
7. Про оцінку впливу на довкілля [Електронний ресурс] : Закон України від 23.05.2017 року №2059-VIII / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
8. Белявский Г. О., Варламов Г. Б., Гетьман В. В. и др. Оценка воздействия объектов энергетики на окружающую среду / Учебное пособие. – Харьков, 2002. 359 с.

9. Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment [Електронний 26 ресурс]. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0092>.
10. Юрасов С. М., Сафранов Т. А., Чугай А. В. Оцінка якості природних вод: Навчальний посібник. – Одеса : «Екологія», 2012. 168 с.
11. Directive 2014/52/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 amending Directive 2011/92/EU on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0052>.
12. Мельник Л. Г., Білявський Г. О., Боголюбов В. М. та ін. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Л. Г. Мельника та проф. М. К. Шапочки. – Суми : “Університетська книга”, 2005. 759 с.
13. Потіш А. Ф., Медвідь В. Г., Гвоздецький О. Г., Козак З. Я. Екологія : Основи теорії і практикум, Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів : „Новий світ - 2000”. 296 с.
14. Сухарев С. М., Чундак С. Ю., Сухарева О. Ю. Основи екології та охорони довкілля. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 394 с.
15. Фурдичко О. І. та ін. Нормування антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище: навч. посіб. – Київ: Основа, 2008. 360 с.

Додаткова література

1. Бондаренко О. О. Проблемні питання нової процедури ОВД : аналіз і пропозиції / О. О. Бондаренко, Д. В. Гулевець, О. М. Гусєв, К. В. Журбас, С. А. Савченко, Г. П. Проців, В. В. Шаравара // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія Екологія. – Випуск 3. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. – С. 9–19
2. Закон України “Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року”
3. Постанова Верховної Ради України “Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки»
4. Про регулювання містобудівної діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 17.02.2011 року № 3038-VI / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>
5. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року

6. Закон України "Про приєднання України до Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття»
7. Водний кодекс України (ВКУ) (06 червня 1995 року № 213/95-ВР)
8. Кодекс України про надра (27 липня 1994 року № 132/94-ВР)
9. Шаравара В. В. Впровадження оцінки впливу на довкілля в Україні : аналіз ризиків і перспектив (громадське бачення) / В. В. Шаравара, О. О. Бондаренко, О. Г. Тарасова, Р. Б. Гаврилюк, Д. В. Гулевець, С. А. Савченко // Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування : науковотехнічний журнал. – № 2 (18) – Івано-Франківськ : ІваноФранківський національний технічний університет нафти і газу, 2018. – С. 93–105. 7. Directive 201
10. Правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України (18 грудня 1998 року № 2024)
11. Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується, затверджений постановою Кабінету Міністрів України (11 вересня 1996 року № 1100)
12. Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами, затверджені постановою Кабінету Міністрів України (25 березня 1999 року № 465)
13. Закон України "Про охорону атмосферного повітря", 16 жовтня 1992 року, № 2707-ХІІ
14. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища", 25 червня 1991 року, № 1264-ХІІ
15. Порядок ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря, затверджений постановою Кабінету Міністрів України, 13 грудня 2001 року, № 1655

10. Інформаційні ресурси

1. Проблемні питання процедури ОВД: аналіз і пропозиції / О. Тарасова, О. Бондаренко, В. Шаравара, Г. Проців, Р. Гаврилюк, Д. Гулевець, І. Тимченко, С. Савченко, О. Гусєв, К. Журбас. Київ: НЕЦУ, 2018. 16 с. URL: <https://necu.org.ua/zayavy-ta-zvernennya/>
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
3. Малишева Н., Третяк Т., Шемшученко Ю. Оцінка впливу на довкілля як інструмент охорони екологічних прав людини. LexInform (Юридичні новини України), 09.10.2018. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/>
4. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

6. Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті: Закон України від 25.02.1991 № 534-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-14#Text>
7. Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12. 2017 № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1026-2017-%D0%BF#n79>
8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-%D1%80>
9. <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/ostap-semerak-uryad-ukrayini-pidtrimav-strategiyu-nizkovuglecevogo-rozvitku-ukrayini-do-2050-roku>
10. Закон України “Про охорону земель” (19 червня 2003 року № 962- IV) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15>
11. Закон України “Про державний контроль за використанням та охороною земель” (19 червня 2003 року № 963- IV) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15>
12. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” (16 червня 1992 року № 2456-XII) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
13. Закон України “Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності” (19 травня 2011 року № 3392-VI) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>